

Зубарев Олександр Сергійович

**Стилі чоловічого та жіночого у культурі нашого часу: теоретичний
аспект аналізу**

У статті досліджується феномен стилю як особливий спосіб самовираження особистості. Вказуються основні традиційні характеристики чоловічого та жіночого. З огляду на феномен ідентичності аналізуються стилі чоловічого та жіночого у сучасній культурі.

Обрана тема є для нас актуальною принаймні в двох аспектах: по-перше, в плані дослідження феномену стилю як способу самовираження особистості, заснованому на вільному виборі моделей самопрезентації. По-друге, в плані дослідження форм, способів і характеру співіснування чоловічого й жіночого в сучасній культурі. В якості завдання, яке ми перед собою ставимо, виступає розробка теоретичного підґрунтя для вивчення стилів чоловічого та жіночого в сучасній культурі.

У питанні дефініції поняття стилю ми виходимо з теоретичних доробок Л. Іоніна [4], який виконує дистинкцію таких понять як традиція, канон та стиль.

Розв'язуючи завдання висвітлення традиційних маскулінних уявлень щодо сутності чоловіка та жінки, ми звернулися, зокрема, до роботи Г. Зіммеля «Жіноча культура» [2].

У питанні вивчення ідентичностей та стилів, в яких представлене в сучасній культурі чоловіче та жіноче, ми звернулися до робіт О. Кісь, Ю. Г. Сороки, Ю. В. Белікової.

Оксана Кісь в статті «Моделі конструювання гендерної ідентичності жінки в сучасній Україні» [5] розкриває зміст таких жіночих ідентичностей як Берегиня, Барбі, Ділова жінка та Феміністка, вказує на дивовижну заглибленість в свідомості українців гендерних стереотипів, зокрема, стереотипів фемінності. Ю. Г. Сорока в статті «Женщина у Окуджавы (женщина в мужском восприятии)» [6] аналізує жіночі ідентичності в іншому

вимірі, так як вони представлені в ліриці Булата Окуджави. Зокрема, виділяються такі типи як «потенциальная женщина», «женщина-горгона», «моя-женщина», такі номінації як «мама», «сестра», «жена», «вдова», «невеста», «подруга», «красотка», «девочка», «Богиня», «прекрасная дама», «ваше величество женщина». Ю. В. Белікова в статті «Гендерные различия в общении как источник межличностного конфликта» [1] звертає нашу увагу на відмінності стилів спілкування між чоловіками та жінками, що, на думку дослідниці, стає причиною міжособистісних непорозумінь та конфліктів.

Але що таке стиль як феномен культури? Л. Іонін зазначає, що «говоря о стиле, мы имеем в виду что-то особенное и специфическое в способе изложения, языке и композиции отдельного произведения, творчества писателя, литературной группы или направления или же в поведении, образе жизни и способе самовыражения человека, социальной группы, социального слоя или даже целого народа, то есть мы имеем в виду особенную манеру писать, действовать, жить» [4]. Передумовою існування стилю є, на думку автора, можливість вільного вибору стилю, способу самовираження. В протилежному разі, ми маємо справу або з традицією, яка передбачає тотожність засобу вираження і того, що виражається, або з каноном, суть якого у домінуванні певного набору правил, норм, можливих способів самовираження, поведінки тощо, які подаються як необхідні і єдино правильні. На відміну від традиції, канонічне суспільство передбачає знання про інші способи вираження, наприклад, літературні стилі, але вони знаходяться під заборноюю.

На наш погляд, до цього слід додати наступне. По-перше, традиція канон та стиль не суть якісь історичні епохи з певними визначеними рамками. В суспільствах різних часів ми можемо знайти приклади як традиції, так і канону та стилю. Відтак, і сучасність передбачає наявність цих культурних ситуацій як особливих типів можливостей і характеру самовираження особистості в культурі. По суті, традиція є необхідним

моментом культурного становлення особистості, канон – умовою виховання, а стиль – атрибутом зрілості.

По-друге, стиль передбачає не тільки дещо унікальне в способі вираження, але передусім активне, творче й унікальне самовираження особистості. По суті, якраз цей творчий момент і дозволяє нам говорити про людину як про стильну, тобто таку, що свідомо й активно організує навколо себе символічний та знаковий світ, втілений відповідно в мові, одязі, зачісках, аксесуарах.

Але вивчення стилів чоловічого та жіночого передбачає також розгляд основних характеристик чоловічого та жіночого, які характерні для нефеміністської науки, тобто розкриття змістовної наповненості понять «чоловіче» та «жіноче». У цьому питанні ми звернулися до роботи Георга Зімеля «Жіноча культура» та роботи Леоніда Іоніна «Генітальна конституція модерну» [3].

Для класика соціології Г. Зімеля сутність жінки – це переважання буття, єдність, замкнутість в собі, пасивність, жінка більше створена для краси – душевної та тілесної (прекрасне, пише Зімел, в повному сенсі значить замкнутість в собі), повинність жінки – бути прекрасною, безконфліктність. Тоді як чоловік – це переважання становлення, диференційованість, конфліктність, войовничість, активність, чоловік створений бути значимим, це – його повинність, яка, зокрема, виявляється і в тілесній організації.

На думку Зімеля, жіноча сутність не може адекватно виражатися в формах, створених чоловічим змістом, які передбачають саме характерні для чоловіків енергію та ритміку. Відтак, і не може бути об'єктивно оцінена у своїх проявах, оскільки в основі усіх наших суджень покладена не нейтральна, а чоловіча ідея цінності [2, с. 240]. Тобто, «противоречие разворачивается между совершенно общей сущностью женщины и совершенно общей формой нашей культуры» [2, с. 241]. Існують лише

окремі, обмежені культурні області, в яких жіноча сутність знаходить своє адекватне вираження.

У роботі Іоніна ми знаходимо такі характеристики геніальної сексуальності жінки та чоловіка (відповідно характеристики жіночої та чоловічої сутності): генітальна сексуальність чоловіка описується такими категоріями як інтенсивність, проекція на зовні, об'єктивність, лінійність, емпіризм, вічне становлення. Генітальна сексуальність жінки – довгочасність, замкнутість в собі, суб'єктивність, циклічність, герметизм, вічне повернення [3, с. 23].

Причому, на думку автора, можливо говорити про відповідність характеристик геніальної сексуальності жінки та традиції (традиційного суспільства) й характеристик геніальної сексуальності чоловіка й модерну (суспільства сучасного), а також відповідно традиційній та сучасній формам соціальної поведінки (за Т. Парсонсом).

Наведені вище характеристики дозволяють нам уявити, якими саме категоріями оперує традиційне розуміння чоловічого та жіночого. Але не тільки. Ми вправі запитати, а як вирішується традицією, каноном та стилем питання відношення жіночої та чоловічої сутності до їх культурного вираження. Очевидно, що в традиції передбачена тотожність жіночої сутності і жіночої культур, чоловічої сутності і чоловічої культури. Фемінізм у загальному, отже, є усвідомлення існування канону, тут передбачається, що не тільки форми, в яких представлено жіноче можуть бути набагато ширшими, але й передбачається, що така звана сутність жінки – це культурне утворення, відтак жінка має повне право виражатися в формах, які раніше вважалися суто чоловічими, і це не буде йти в супереч її сутності, на відмінку від погляду, запропонованого Зіммеля. Стиль же передбачає не тільки можливість вибору, але й можливість постійно змінювати свій вибір. Власне, стать не суть сьогодні обмеження в стилізації, яке не можна подолати.

Сучасна культура зображується теоретиками постмодерну як утворення у вищій степені насичене різного порядку симулякрами, випорожненими символами, вільно ширяючими у культурних просторах формами. Звідси і поступливість традиції, хиткість канону. Це, по суті, ідеальна ситуація для розквіту різноманітних стилів життя. Це ситуація, характерна для полістилістичної культури.

В яких же формах і стилях представлене в сучасній культурі чоловіче та жіноче? Це виключне багатоманіття стилів. В одязі – це і алюзії на японську традицію, спортивний стиль, діловий стиль, стиль, пов'язаний з релігійною тематикою, окреме місце займає в сучасній культурі український стиль. У спілкуванні ми можемо виділити, вслід за Беліковою Ю. В.[1], інтимний та статусний стилі, а також додати до цих різновидів псевдоінтимний стиль (як різновид статусного). Так, якщо ознакою інтимного стилю виступають зменшувані, пестливі слова у звертанні, наприклад, «Машенька», «Сашенька» чи запитання «Как ты себя чувствуешь?», то ознаками псевдоінтимного стилю звертання «кисюля», «котик». Можна сказати, що інтимний стиль спілкування передбачає високу сенситивність, здатність відчувати і сприймати як значимі порухи душі іншої людини. Це обумовлює і особливі прояви цього стилю, вказані вище. Статусний стиль передбачає віддання переваги взаємодії статусів як, зрештою, більш безпечної, стійкої і визначеної. Він не допускає обговорення питань, які виходять за межі холодної тактовності, тобто є ритуалізованою формою спілкування. Псевдоінтимний стиль знаково і символічно практично тотожній інтимному, але відрізняється відсутністю того, що виражається через інтимний стиль, відсутністю специфічного змісту. Взагалі, обмеження стилізації не закінчуються на освітніх та фінансових, а також вікових. Це, звісно ж, і можливості судження, сприйняття і розуміння людини. В протилежному разі ми також маємо справу зі стилем, але це стиль, який виражає лише себе і ніщо більше. Таким і є псевдоінтимний стиль спілкування.

Всі ці стилі в сучасній культурі можуть послуговувати як засоби самовираження і чоловікам, і жінкам. Однак, існують і речі, на які сучасна культура покладає табу з точки зору їх використання і чоловіками, і жінками. Так, наприклад, рожевий колір вважається виключно жіночим, а бакенбарди, наприклад, навряд чи можливі сьогодні як засіб жіночої стилізації.

Ми можемо сказати, що стильова атрибутика організовується навколо ідентичності. Так, жіноча ідентичність Барбі, виділена Оксаною Кісь, передбачає певне знакове та символічне наповнення. Оскільки суть цієї ідентичності у тому, що людина є, передусім, споживче благо, відтак і атрибутика, що супроводжує Барбі – це атрибутика принадного товару. Наприклад, гіпервисокі підбори, короткі спідниці, яскраві речі рожевого, червоного кольору. Беззаперечною є ідеалізація стрункого тіла. Ідентичність Берегиня передбачає іншу атрибутику, тут перевага надається м'яким кольорам, передусім зручному одягу, порівняно менше уваги приділяється макіяжу. Слід сказати, що дана ідентичність, на відміну від попередньої, має глибоке символічне підґрунтя, ядро, яке пов'язано з продовженням роду.

З приводу вищесказаного, слід зауважити дві речі. По-перше, стиль – суть спосіб означення ідентичності, а відтак, така ідентичність як Барбі, наприклад, може реалізуватися і в діловому стилі, і в спортивному, і в будь-якому іншому, не втрачаючи тим не менш смислової єдності. По-друге, кожна з визначених Оксаною Кісь жіночих ідентичностей має свого відповідника для чоловіків. Тому Барбі не лише жіноча ідентичність, а й, безумовно, чоловіча. Адже і чоловіки керуються сьогодні, по-перше, споживацькою ідеологією, по-друге, вимогами до тіла без запахів тощо.

Можна зробити певні висновки. Ми з'ясували, по-перше, що розуміється під поняттям стилю і чим феномен стилю відрізняється від традиції та канону. Вказали на те, що стиль передбачає творчу, активну самопрезентацію особистості. По-друге, ми згадали основні характеристики чоловічого та жіночого, а саме ті, які виділяють в своїх роботах Г. Зіммель та Л. Іонін. По-третє, спробували з'ясувати, в яких стилях виражається чоловіче

та жіноче сьогодні. Виявилось, що не існує чіткого розподілу на жіночі стилі та чоловічі стилі. Зокрема, стиль Барбі може використовуватися як жінками, так і чоловіками.

Список використаної літератури

1. Беликова Ю. В. Гендерные различия в общении как источник межличностного конфликта // Методологія, теорія та практика соціологічного аналізу сучасного суспільства: Збірник наукових праць. – Харків: Видавничий центр Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, 2003. – с. 632
2. Зиммель Георг. Женская культура // Георг Зиммель. Избранное. Том 2. Созерцание жизни. – М.: Юрист, 1996. 607с. – (Лики культуры)
3. Ионин Л. Генитальная конституция модерна // Постмодерн: новая магическая эпоха 2: Трансформация гендера. – Сборник научных статей. Под ред. Л. Г. Ионина. – Харьков. – 2003. – с. 352
4. Ионин Л. Г. Традиция. Канон. Стиль.// Социология культуры.- М.-2000.
5. Кись О. Моделі конструювання гендерної ідентичності жінки в сучасній Україні // Ї. – 2003, № 27 // доступно на сайті: <http://www.ji.lviv.ua/n27texts/kis.htm>
6. Сорока Ю. Г. Женщина у Окуджавы (женщина в мужском восприятии) // Постмодерн: новая магическая эпоха 2: Трансформация гендера. – Сборник научных статей. Под ред. Л. Г. Ионина. – Харьков. – 2003. – с. 352

